

B.K. BIRLA CENTRE FOR EDUCATION

SARALA BIRLA GROUP OF SCHOOLS
A CBSE DAY-CUM-BOYS' RESIDENTIAL SCHOOL

TERM-1 EXAMINATION (2026-27)

SANSKRIT (119)

MARKING SCHEME

Class : X

Date : 02.09.2026

Duration : 3 Hrs

Max. Marks : 80

खण्ड-क : अपठितावबोधनम् (10 अंकाः)

प्रश्न 1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत। (10)

(अ) एकपदेन उत्तरत - (प्रश्नत्रयम्)

(1×2=2)

(i) संस्काराणां केन्द्रम्

(ii) शिक्षकाः

(iii) वृक्षारोपणकार्यक्रमेषु

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत (प्रश्नद्वयम्)

(2×2=4)

(i) विद्यालये विविधाः प्रतियोगिताः, क्रीडाः, सांस्कृतिककार्यक्रमाः च भवन्ति।

(ii) छात्राः स्वपरिसरं स्वच्छं रक्षन्ति।

(iii) विद्यालयजीवनं मानवस्य जीवने महत्त्वपूर्णं स्थानं धारयति।

(इ) निर्देशानुसारम् उचितविकल्पं चिनुत। (प्रश्नद्वयम्)

(1×2=2)

(i) (आ) मलिनम्

(ii) (आ) शिक्षकाः

(iii) (इ) निर्मियते

(ई) अस्य गद्यांशस्य उचितं शीर्षकं लिखत -

(1×1=1)

विद्यालयस्य महत्त्वम्

आदर्शविद्यालयः

विद्यालयजीवनम्

विद्यालयः संस्कारकेन्द्रम्

खण्ड-ख : रचनात्मककार्यं (15 अंकाः)

प्रश्न 2. अधोलिखितं पत्रं मञ्जूषायां प्रदत्तपदैः सहायतया पूरयित्वा पुनः लिखत -

(½×10=5)

(1) मनोजः

(2) कुशलः

(3) वार्षिकोत्सवः

(4) कार्यक्रमाः

(5) भूमिकाम्

(6) आगच्छ

(7) आनन्दम्

(8) अभिनन्दनम्

(9) उत्सुकतायां

(10) भवतः

प्रश्न 3. अधोलिखितं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायाः सहायतया संस्कृतेन पञ्च वाक्यानि लिखत -

(1×5=5)

1. चित्रे छात्राः वृक्षारोपणं कुर्वन्ति।
2. शिक्षकः छात्रान् मार्गदर्शनं करोति।
3. सर्वे उत्साहेन कार्यं कुर्वन्ति।
4. उद्याने वृक्षाः शोभन्ते।
5. पर्यावरणसंरक्षणं सर्वेषां कर्तव्यम् अस्ति।
छात्रेण रचितानि शुद्ध वाक्यानि स्वीकरणानि

अथवा

'पर्यावरणसंरक्षणस्य महत्त्वम्' इति विषये मञ्जूषायाः सहायतया संस्कृतेन पञ्च वाक्यानि लिखत।

पर्यावरणसंरक्षणस्य महत्त्वम्

1. पर्यावरणं जीवनस्य आधारः अस्ति।
2. पर्यावरणस्य रक्षणम् अत्यावश्यकम् अस्ति।
3. सर्वे वृक्षारोपणं कुर्वन्तु।
4. जलं वायुः च स्वच्छौ रक्षणीयौ।
5. प्रदूषणं निवारयेम।
छात्रेण रचितानि शुद्ध वाक्यानि स्वीकरणानि

प्रश्न 4. अधोलिखितं संवादं मञ्जूषायां प्रदत्तपदैः सहायतया पूरयित्वा पुनः लिखत -

(1×5=5)

- (1) वृक्षारोपणकार्यक्रमः
- (2) सहभागः
- (3) वृक्षारोपणम्
- (4) जलम्
- (5) सन्देशम्

(वृक्षारोपणम्, सहभागः, जलम्, सन्देशम्, पर्यावरणम्)

अथवा

अधः एका कथा लिखिता अस्ति। तस्यां कानिचित् पदानि रिक्तानि सन्ति। मञ्जूषायां प्रदत्तपदानि उपयुज्य कथां पूरयित्वा पुनः लिखत -

(½×10=5)

- (i) यात्री
- (ii) पुरुषः
- (iii) तृषितः
- (iv) जलम्
- (v) प्रसन्नः
- (vi) अन्येषाम्
- (vii) श्रेष्ठः
- (viii) गतवन्तौ
- (ix) सर्वेषु
- (x) सदाचारः

खण्ड-ख : अनुप्रयुक्तव्याकरणम् (25 अंकाः)

प्रश्न 5. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां सन्धिं सन्धिविच्छेदं वा कृत्वा रिक्तस्थानानि पूरयत - (1×4=4)

- (i) महैश्वर्यम्
- (ii) सज्जनः
- (iii) दुस्साहसम्
- (iv) मनोरथः

अथवा

- (i) नयनम्
- (ii) सत् + निधिं
- (iii) चम् + चलः
- (iv) शिशुर्हसति

प्रश्न 6. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां समासविग्रहं समस्तपदं वा कृत्वा विकल्पं चिनुत - (1×4=4)

- (i) (आ) शास्त्रपारंगतः
- (ii) (अ) न भयः
- (iii) (ई) दम्पती
- (iv) (इ) शक्तिं अनतिक्रम्य

प्रश्न 7. वाक्येषु कोष्ठकस्थप्रकृति-प्रत्यययोः पृथक्करणाय संयोजनाय वा विकल्पं चिनुत - (1×4=4)

- (i) (अ) सुन्दरी
- (ii) (इ) गुर्वी
- (iii) (ई) नागरिकः
- (iv) (इ) मित्र + ता

प्रश्न 8. मञ्जूषायाः सहायतया वाच्यानुसारं उचितपदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत - (1×3=3)

- (i) त्वया,
- (ii) चित्राणि,
- (iii) दृश्यन्ते

अथवा

- 1. स्मर्यते
- 2. दृश्यते
- 3. खादन्ति

प्रश्न 9. अधोलिखितसमयान् संस्कृतेन लिखत - (प्रश्नत्रयम्) (1×3=3)

- (i) सपादसप्तवादने
- (ii) सार्धषड्वादने
- (iii) पादोनदशवादने
- (iv) दशवादने

प्रश्न 10. मञ्जूषायाः सहायतया वाक्येषु उचितैरव्ययपदैः रिक्तस्थानानि पूरयत - (1×4=4)

- (i) यदा, तदा,
- (ii) अधुना
- (iii) शनैः
- (iv) सर्वदा

प्रश्न 11. मञ्जूषायाः सहायतया अशुद्धिपदशुद्धयै उचितं पदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत - (1×3=3)

- (i) (आ) गच्छन्ति
- (ii) (इ) संस्कृतं
- (iii) (ई) बालकाः
- (iv) (आ) भक्ताय

खण्ड-घ : पठितावबोधनम् (30 अंकाः)

प्रश्न 12. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

(अ) एकपदेन उत्तरत। (प्रश्नद्वयम्)

(½×2=1)

- (i) तिक्त-कषाय-कटु-रूक्षफलानि
- (ii) शालिहोत्रज्ञान्
- (iii) कपीनाम्

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत। (प्रश्नद्वयम्)

(1×2=2)

- (i) यूथपतिः कपीन् अवदत्—"रसनास्वादलुब्धाः यूयम् अस्य सुखस्य कुपरिणामं न जानीथ।"
- (ii) राजा दग्धानां घोटकानां रक्षणोपायं ज्ञातुं वैद्यान् अपृच्छत्।
- (iii) अन्ते भृत्याः अचिन्तयन्— "हा! हताः वयम्। अवधीरिताः अस्माभिः गुरुजनोपदेशाः।"

(इ) भाषिककार्यम् - (प्रश्नद्वयम्)

(1×2=2)

- (i) यूथपतिः
- (ii) राजा

अथवा

- (i) अहम् (यूथपतिः)
- (ii) अश्वानाम्

प्रश्न 13. अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

(अ) एकपदेन उत्तरत। (प्रश्नद्वयम्)

(½×2=1)

- (i) काकस्य
- (ii) काकः
- (iii) काकः

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत। (प्रश्नद्वयम्)

(1×2=2)

- (i) काकः वदति यत् सः प्रभाते "का-का" ध्वनिना सुतान् प्रबोधयति कर्मसु च विनियोजयति।
- (ii) राजहंसी वदति यत् काकस्य वर्णः अपि कृष्णः कर्म अपि कृष्णम् अस्ति।
- (iii) काकः स्वम् आदर्शः इति प्रतिपादयति यतः सः जागरूकः अस्ति तथा "काकचेष्टा" इति विद्यार्थिनां लक्षणेषु उक्तः अस्ति।

(इ) भाषिककार्यम् - (प्रश्नद्वयम्)

(1×2=2)

- (i) अहम्
- (ii) वर्णः

अथवा

- (i) राजहंसः
- (ii) कणितैः

प्रश्न 14. अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

I. एकपदेन उत्तरत - (प्रश्नद्वयम्)

($\frac{1}{2} \times 2 = 1$)

(i) पुरुषः

(ii) स्वाध्यायाभ्यसनम्

(iii) अनिच्छन्नपि

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (प्रश्नद्वयम्)

($1 \times 2 = 2$)

(i) पुरुषः अनिच्छन्नपि बलादिव नियोजितः पापं चरति।

(ii) अनुद्वेगकरं सत्यं प्रियहितं वाक्यं स्वाध्यायाभ्यसनं च वाङ्मयं तपः उच्यते।

(iii) अनिच्छन्नपि बलादिव नियोजितः पुरुषः पापं चरति।

III. भाषिककार्यम् -

($1 \times 2 = 2$)

(i) वाङ्मयं तपः

(ii) चरति

अथवा

(i) अनिच्छन्

(ii) प्रियहितम्

प्रश्न 15. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानाम् आधारेण प्रश्ननिर्माणं कुरुत -

($1 \times 5 = 5$)

(i) कस्य

(ii) कथं

(iii) कासु / कुत्र

(iv) कस्य

(v) कस्मै

प्रश्न 16. अधोलिखितस्य श्लोकस्य अन्वयं मञ्जूषायाः सहायतया पूरयत -

($\frac{1}{2} \times 4 = 2$)

(i) शारदाम्भोजवदना

(ii) वदनाम्बुजे

(iii) सर्वदा

(iv) सन्निधिम्

अथवा

(i) विषयान्

(ii) सङ्गः

(iii) कामः

(iv) क्रोधः

प्रश्न 17. प्रसङ्गानुसारम् उचितम् अर्थं चित्वा लिखत -

($1 \times 4 = 4$)

(i) (आ) मथनशीलम्

(ii) (आ) साहित्यम्

(iii) (अ) खिन्नाः

(iv) (इ) गच्छसि

(iv) (आ) भूमौ

प्रश्न 18. अधोलिखितां कथां मञ्जूषायाः पदसहायतया कथापूर्तिं कृत्वा पुनः लिखत -

(½×8=4)

- (i) राजा
- (ii) दानशालाः
- (iii) अङ्गदानम्
- (iv) शक्रः
- (v) नेत्रम्
- (vi) चक्षुः
- (vii) त्यागवृत्तिम्
- (viii) अयच्छत्

===== इत्यलम् =====
शुभं भूयात्